

Ár 2015, föstudaginn 18. september, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Jón Magnússon, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Unnur Erla Jónsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 42/2015**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar M, hér eftir nefnd sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 6. júní 2015, með kvörtun sóknaraðila, dags. sama dag. Með tölvupósti nefndarinnar, dags. 8. júní 2015, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dags. 6. júlí 2015. Var bréfið sent sóknaraðila, með tölvupósti nefndarinnar sama dag og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir sóknaraðila bárust með bréfi, dags. 9. ágúst 2015.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 18 september 2015.

II.

Málsatvik.

Þann 19. nóvember 2004 var gefið út skuldabréf nr. X hjá sparisjóðnum A, upphaflega að fjárhæð 2.000.000 kr. Sóknaraðili tók sér á hendur sjálfskuldarábyrgð vegna lánsins gagnvart sparisjóðnum.

Skuldabréfið var gefið út þann 19. nóvember 2004 í gildistíð samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá árinu 2001. Sóknaraðili ritaði undir skuldabréfið sem ábyrgðarmaður ásamt því að undirrita sama dag yfirlýsingu „*til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga*“. Í þeirri yfirlýsingu staðfesti sóknaraðili m.a. að hafa kynnt sér fræðslurit lánveitanda um sjálfskuldaábyrgðir. Í yfirlýsingu þessari, sem var á formi sem var útbúið af lánveitanda, var hakað við svofellda staðhæfingu „*Niðurstaða greiðslumats bendir til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar*“. Í skjalinu er jafnframt sérstakur reitur þar sem gert er ráð fyrir að ábyrgðarmenn haki við hvort þeir óski þess að greiðslustaða skuldara verði metin eða ekki og jafnframt er þar unnt að haka við valmöguleikann „*Greiðslumat séð*“. Hakaði sóknaraðili í síðasttalda reitinn og merkti við með upphafsstöfum sínum. Þremur dögum síðar, eða 22. nóvember 2004, undirritaði sóknaraðili skjalið „*Niðurstaða greiðslumats*“ þar sem hún staðfesti m.a. að hafa kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð.

Sóknaraðili ber fyrir sig að framkvæmd lánveitanda við stofnun sjálfskuldaábyrgðarinnar hafi ekki verið í samræmi við umrætt samkomulag og krefst þess að sjálfskuldarábyrgð á framangreindu skuldabréfi verði aflétt af þeim sökum.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að úrskurðuð verði ógild sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X.

Sóknaraðili bendir á að varnaraðili og sparisjóðurinn hafi verið bundnir af ákvæðum samkomulags um notkun ábyrgðar frá 2001. Sóknaraðili telur að sparisjóðurinn hafi sniðgengið skyldur sínar skv. samkomulaginu að eftirfarandi leyti: 1) Ekkert eiginlegt greiðslumat virðist hafa verið framkvæmt, 2) niðurstöður greiðslumats hafi verið kynntar 3 dögum eftir undirritun skuldabréfs sem og að niðurstöður greiðslumats hafi ekki verið staðfestar af hálfu skuldara.

Sóknaraðili bendir á að samkvæmt 3. gr. samkomulagsins hafi borið að greiðslumeta skuldara og gildi um greiðslumatið ákveðnar formreglur. Skuli þannig taka tillit til neyslu og annarra fastra útgjalda áður en ráðstöfunarfé til greiðslu skuldbindinga sé reiknað út. Við áætlun á útgjöldum til neyslu skyldi svo að lágmarki nota viðmiðun Ráðgjafarstofu um fjármál heimilanna eða Íbúðalánasjóðs. Við áætlun á greiðslubyrði vegna yfirdráttarlána skuli aldrei miða við lægri fjárhæð en sem nemi mánaðarlegum vöxtum og heimildargjöldum af hámarksfjárhæð yfirdráttarláns. Við áætlun á greiðslubyrði vegna kreditkorta skyldi taka mið af mánaðarlegum vöxtum af hámarksúttekt.

Sóknaraðili vísar til þess að samkvæmt gögnum málsins verði ekki séð að greiðslumat skv. ofangreindu hafi verið framkvæmt. Einungis virðist liggja fyrir yfirlýsing þess efnis að lántaki standist ekki greiðslumat, en engar tölulegar upplýsingar um fjárhag lántaka sé að finna í gögnum málsins.

Sé horft til skjalsins sem beri yfirskriftina „*Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga X*“ dags. 19. nóvember 2004, megi sjá að hakað sé við að niðurstæða greiðslumats bendi til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar. Sóknaraðili bendir á að sé horft til skjals sem ber yfirskriftina „*Niðurstæða greiðslumats*“, dags. 22. nóvember 2004, megi þar engar nánari upplýsingar finna um fjárhag skuldara að öðru leyti en að látaki standist ekki greiðslumat. Hvorugt ofangreindra gagna beri með sér tölulegar upplýsingar um fjárhag lántaka.

Sóknaraðila bendir á að hún hafi ekki verið nægjanlega upplýst um þá áhættu sem hún hafi tekið sér á hendur við undirritun skjalanna í nóvember 2004. Byggi það á því að lánveitandi hafi í raun aldrei útbúið neitt greiðslumat í samræmi við reglur þar að lútandi. Ekki verði talið fullnægja ákvæðum samkomulagsins einhliða yfirlýsing Sparisjóðsins þess efnis að skuldari standist ekki greiðslumat án þess að efnislegt greiðslumat sé framkvæmt.

Þannig sé á því byggt að sóknaraðili hafi ekki sérþekkingu á fjármálum og hafi ekki áttað sig fyllilega á því hvað fælist í hugtakinu „*greiðslumat*“ þegar umrædd skjöl hafi verið undirrituð. Hún hafi þannig ekki áttað sig á því að með hugtakinu væri átt við að mánaðarlegar tekjur og útgjöld væru tekin saman í því skyni að sýna með tölulegum hætti hvað stæði eftir í hverjum mánuði. Því næst væri greiðslubyrði fyrirbyggjandi og væntanlegra skulda teknar saman og dregið frá ofangreindu til að sýna fram á endanlega greiðslugetu lántaka. Þá hafi hún ekki áttað sig á því að „*Niðurstæða greiðslumats bendir til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar*“ hafi í raun þýtt að niðurstæða á greiðslugetu lántaka samkvæmt ofangreindu hafi verið neikvæð.

Sóknaraðili telur því að af þessu leiði að skortur á raunverulegu greiðslumati, og raunar öllum tölulegum upplýsingum um fjárhag skuldara, hafi leitt til þess að hún hafi ekki tekið jafnupplýsta ákvörðun og samkomulag um notkun ábyrgðar frá 2001 geri ráð fyrir. Telja verði að samkomulagið geri ráð fyrir að nokkuð ítarlegar upplýsingar um

fjárhag skuldara, sem og greiðslugeta liggi fyrir við undirritun ábyrgðar og að fjármálafyrirtæki geti ekki komist hjá skyldum sínum um að framkvæma greiðslumat með því einu að lýsa því yfir að skuldari standist ekki greiðslumat. Sóknaraðili telur að sambærileg sjónarmið megi finna í nýlegum dómi Héraðsdóms Vesturlands í máli nr. E-117/2014.

Sóknaraðili vísar jafnframt til þess að í 4. gr. samkomulagsins sé kveðið á um upplýsingagjöf til ábyrgðarmanns áður en til skuldaábyrgðar eða veðsetningar sé stofnað. Af gögnum málsins virðist að niðurstöður greiðslumats sé kynnt ábyrgðarmanni þann 22. nóvember 2014, eða þremur dögum eftir undirritun umrædds skuldabréfs. Undirritaður telur þessa framkvæmd stangast á við 4. gr. samkomulagsins. Þá sé ekki að sjá að skuldari hafi staðfest niðurstöður greiðslumatsins samkvæmt skjalinu en slíkt eigi að liggja fyrir skv. 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins.

Til grundvallar kröfu sinni fyrir nefndinni byggir sóknaraðili á 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa. Samkvæmt ákvæðinu megi víkja samningi til hliðar í heild eða að hluta, eða breyta, ef það yrði talið ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera hann fyrir sig. Við mat á þessu skuli líta til efnis samningsins, stöðu samningsaðila, atvika við samningsgerð og atvika sem síðar komu til.

Sóknaraðili vísar til þess að sé horft til stöðu samningsaðila sé ljóst að sóknaraðili hafi enga sérþekkingu í fjármálum eða fjármálagæringum ólíkt lánveitanda sem hafi verið fjármálafyrirtæki með meðfylgjandi sérþekkingu. Sé horft til atvika við samningsgerðina sé ljóst að lánveitandi hafi ekki lagt neinar tölulegar upplýsingar um fjárhag skuldara en sóknaraðili telur það vera brot á 3. gr. samkomulagsins sem lýsi því hvernig greiðslumat skuli framkvæmt. Þá telur sóknaraðili að lánveitandi geti ekki einfaldlega upplýst að lántaki standist ekki greiðslumat án þess að eiginlegt greiðslumat sé framkvæmt.

Sóknaraðili bendir jafnframt á að varnaraðili hafi í bréfi sínu dags. þann 27. maí 2015, vísað til þess að honum bæri ekki skylda til að geyma þau gögn sem legið hafi til grundvallar greiðslumatinu sem sé ekki mótmælt sérstaklega af hálfu sóknaraðila. Hinsvegar telur sóknaraðili að varnaraðila beri að geyma greiðslumatið sjálft hafi það verið framkvæmt. Svo sé ekki í þessu máli og verði varnaraðili að bera sönnun á því að raunverulegt greiðslumat hafi verið framkvæmt.

Sóknaraðili telur að allt ofangreint virt í senn eigi að leiða til þess að ábyrgð skuli felld úr gildi í samræmi við kröfu hennar.

Sóknaraðili bendir á að hún kannist ekki við að hafa séð áður nokkrar tölulegar upplýsingar um fjárhag skuldara þegar gengið hafi verið frá umræddri lánveitingu í nóvember 2004. Staðhæfingum sóknaraðila um að henni hafi ekki verið kynntar neinar tölulegar upplýsingar um fjárhag skuldara hafi ekki verið mótmælt af hálfu varnaraðila. Þá verði að teljast líklegt að skjáskot það sem varnaraðili hafi lagt fram í málinu, en hafi ekki verið sent sóknaraðila þegar gagnaöflun stóð yfir, hafi ekki legið fyrir þegar umrætt skuldabréf hafi verið undirritað af hálfu sóknaraðila.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að öllum kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Varnaraðili hafnar þeirri málsástæðu sóknaraðila að ekkert eiginlegt greiðslumat hafi verið framkvæmt á lántaka. Greiðslumat hafi sýnt neikvæða greiðslugetu og staðfesti ábyrgðarmaður þá niðurstöðu sérstaklega með undirritun sinni á skjölin „Niðurstæða greiðslumats“ og „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“. Þá ber sóknaraðili fyrir sig að skortur sé á tölulegum upplýsingum um greiðslumatið. Í dómi

Hæstaréttar í máli nr. 141/2012 hafi verið byggt á því sjónarmiði að í framangreindu samkomulagi sé ekki kveðið á um skyldu lánveitanda til að kynna ábyrgðarmanni í öllum tilvikum gögn til grundvallar niðurstöðu greiðslumats eða geyma undirgögn til stuðnings matinu svo þau mættu vera aðgengileg síðar. Þá hafi ekki verið gerðar þær kröfur til varnaraðila að varðveita til lengri tíma þau gögn sem liggja greiðslumötum til grundvallar, sbr. 20. gr. laga um bókhald nr. 145/1994. Af framangreindu sé því ljóst að greiðslumat hafi verið framkvæmt og kynnt sóknaraðila.

Varnaraðili bendir á að í málinu liggi fyrir að skjalið „Niðurstaða greiðslumats“ sem unnið hafi verið við útgáfu umrædds skuldabréfs, hafi verið undirritað þremur dögum eftir útgáfu skuldabréfsins. Sóknaraðili hafi þó verið meðvitaður um neikvæða greiðslugetu lántaka þar sem á skjalinu „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“, sem hafi verið undirritað sama dag og umrætt skuldabréf, hafi komið skýrlega fram að niðurstaða greiðslumats hafi verið neikvæð og að ábyrgðarmenn hafi séð greiðslumat. Þá sé engan áskilnað að finna í samkomulaginu þess efnis að lántaki staðfesti niðurstöður greiðslumats sérstaklega, heldur kveði ákvæði samkomulagsins einungis á um að tryggt sé að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats, sbr. orðalag dóms Hæstaréttar í máli nr. 575/2012: „Getur ekki skipt máli sú viðbára hans í skýrslu fyrir dómi að hann hafi lesið „smáa letur“ veðskuldabréfsins. Það var því á ábyrgð hans sjálfs hvort hann óskaði eftir að sjá greiðslumatið áður en hann veitti samþykki við veðsetningu fasteignar sinnar.“

Af framangreindu telur varnaraðili að hafna verði þeirri kröfu að víkja skuli ábyrgðinni til hliðar með vísan til dagsetninga á umræddum skjölum, sérstaklega í ljósi þess að sóknaraðili hafi verið meðvitaður um neikvæða greiðslugetu lántaka.

Þá vísar varnaraðili til þess að með undirritun á skjalið „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“ þá hafi sóknaraðili staðfest að hafa kynnt sér efni upplýsingabæklinga sparisjóðanna um sjálfskuldaábyrgðir. Í bæklingnum sé vísað til samkomulagsins og greint frá helstu atriðum þess. Þar séu ábyrgðarmenn hvattir sérstaklega til að kynna sér greiðslugetu lántaka.

Varnaraðili telur ekki unnt að fallast á þær röksemdir sóknaraðila sem lúti að aðstöðumun eða bágri stöðu hennar og lántaka við útgáfu ábyrgðarinnar. Sóknaraðili hafi verið fjárráða þegar hún hafi gengist í ábyrgðina og hafi mátt vera fullljóst að þau skjöl sem skrifaði undir fælu í sér að hún tæki ábyrgð á greiðslu umrædds skuldabréfs. Þá sé ekki unnt að fallast á það að hugtakið „greiðslumat“ sé þess eðlis að samningsaðilar þurfi sérþekkingu á fjármálum til að skilja hvað í því felist.

Varnaraðili vísar til þess að meta þurfi sérstaklega hvort skilyrði 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggjörninga sé uppfyllt. Af dómaframkvæmd megi sjá að það ráðist af heildstæðu mati á atvikum hvers máls fyrir sig hvort beiti eigi ógildingarreglu 36. gr. samningalaga. Sönnunarbyrði fyrir því að skuldbinding sóknaraðila sé fallin úr gildi eða ógild hvíli á sóknaraðila og hafi hann ekki sýnt fram á það, þ.e. að umræddum ákvæðum samningalaga verði beitt til ógildingar.

Varnaraðili bendir jafnframt á að skuldabréfið hafi verið gefið út í febrúar 2004 og hafi því sóknaraðili sýnt af sér ákveðið tómlæti en rúm 11 ár séu frá því skuldabréfið hafi verið gefið út. Þá hafi sóknaraðili undirritað skilmálabreytingu á láninu sem sjálfskuldarábyrgðaraðili, hinn 27. ágúst 2007, án athugasemda. Telur varnaraðili að sóknaraðila hafi því verið í lófa lagið að koma að athugasemdum fyrr.

Varnaraðili áréttar að ekkert hafi komið fram í málinu sem sýni að lánveitandi hafi ekki sýnt af sér góða viðskiptahætti eða vandað vinnubrögð sín í samræmi við meginreglur og lög nr. 161/2002 og kröfu sinni til stuðnings vísar varnaraðili til meginreglu samningaréttar um að samninga skuli halda.

Í ljósi alls framangreinds verði ekki fallist á að forsendur séu til að ógilda ábyrgð sóknaraðila eða víkja henni til hliðar með vísan til 36. gr. samningalaga. Beri því að hafna öllum kröfum sóknaraðila og byggir varnaraðili kröfu sína á því að reglum samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga hafi verið fylgt í hvívetna við lánveitingar til sóknaraðila.

Að lokum ítrekar varnaraðili framkomnar málsástæður og krefst þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X, útgafu til sparisjóðsins A.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dags. 1. nóvember 2001 er undirritað af Sambandi íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða og var sparisjóður A aðili sambandsins. Varnaraðili leiðir rétt sinn frá því félagi.

Umrætt samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því að með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000.

Sóknaraðili byggir á því að ekkert eiginlegt greiðslumat hafi verið framkvæmt. Einungis virðist liggja fyrir að lántaki hafi ekki staðist greiðslumat.

Í málinu liggur fyrir skjal sem ber yfirskriftina „*Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga X*“ dags. 19. nóvember 2004, þar sem sjá má hakað í dálk þess efnis að niðurstaða greiðslumats bendi til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar. Skjalið er undirritað af sóknaraðila. Með merkingum sínum á það skjal og undirritun sinni staðfesti sóknaraðili einnig að hún hefði séð greiðslumat.

Í framangreindu samkomulagi um notkun ábyrgða og skuldbindinga er ekki kveðið á um skyldu lánveitanda til að kynna ábyrgðarmanni í öllum tilvikum gögn til grundvallar niðurstöðu greiðslumats. Á hinn bóginn var sóknaraðila með skjali því sem nefnt var „*Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga X*“ bent á þann möguleika að kynna sér niðurstöður þess að fengnu samþykki aðalskuldara, auk þess sem hún lýsti því sérstaklega yfir að það hefði hún gert. Verður ekki fallist á það með sóknaraðila að á varnaraðila hafi hvílt sú skylda að geyma nánari gögn en þau sem þegar hafa verið lögð fram, matinu til stuðnings svo mörgum árum síðar. Er sú afstaða í samræmi við niðurstöðu Hæstaréttar Íslands í máli nr. 141/2012.

Ekki er unnt að fallast á þær röksemdir sóknaraðila að henni hafi ekki verið unnt að skilja þá ábyrgð sem hún gekkst undir með undirritun sinni enda undirritaði hún yfirlýsingu þess efnis að hún hefði kynnt sér kynningarbækling um sjálfskuldarábyrgðir. Þá verður að taka undir þau sjónarmið varnaraðila að hugtakið „*greiðslumat*“ sé ekki þess eðlis að samningsaðilar þurfi sérþekkingu á fjármálum til að skilja hvað í því felst.

Þá verður það ekki talið hafa áhrif á niðurstöðu málsins að skjalið „*Niðurstaða greiðslumats*“ hafi verið undirritað þremur dögum eftir útgáfu skuldabréfsins, enda hafði sóknaraðila áður verið kynnt neikvæð niðurstaða greiðslumatsins í skjalinu „*Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga X*“ sem undirritað var sama dag og umrætt skuldabréf.

Ákvæði 3. mgr. 4.gr. umrædds samkomulags þess efnis að tryggt skuli að ábyrgðarmaður geti kynnt sé niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina,

enda liggi fyrir að greiðandi hafi samþykkt það, felur í sér áskilnað um að fjárhagsupplýsingarnar verði ekki sýndar ábyrgðarmanni án samþykkis greiðanda. Það felur hins vegar ekki í sér kröfu um að greiðandinn hafi samþykkt greiðslumatið sérstaklega.

Í ljósi alls framangreinds verður ekki talið að forsendur séu til að ógilda ábyrgð sóknaraðila með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa. Ber því að hafna kröfu sóknaraðila.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfu sóknaraðila, M, á hendur varnaraðila, F, er hafnað.

Reykjavík, 18. september 2015

Haukur Guðmundsson

Jón Magnússon
Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Jóhann Tómas Sigurðsson
Unnur Erla Jónsdóttir